

end, toezicht
ing de waar-
beurde moe-

van enkele
d van vele

VISSER.

ed Thurneysen.

ostojewski is
erkwaardigen
laatste jaren
Thurneysen's
it artikel ge-
iet over die
ding een be-
meysen van
n noodzake-
de vraag
die stichtelijk
emd. En dit
stichtelijk
grond genoeg

nd, maar de
rd. Zij draagt
bekend het
schrijver
door en door

orden na den
t zijn werken
tojewski was
d hij in zijn
iberie al de
t onheilsoord
me met den
iets te maken
de aandacht
vestigde. Hoe-
ijn bevrijding
der het mo-
roizen buiten
e meegeleefd
e geen smaak
en naar Rus-
achte kon het
esten niet de
mensch heet
niet, omdat
in theorieën
sme van het
tlijng, te dor-
het Westen
rong. Telkens
in zijn oogen
looze worste-
tegenstelli-

stichtelijk leven in
otste diepten,
se zondigheid,
en onmensche-
id strevend

iets mensche-

in den vollen
lat de grenzen

diskas kon de
stus wist nu
ambtgenooten
oor te werken,
gang kon heb-
opnieuw een
een vroeger
loopt en even-
de magistraat
ig gulden uit
verse magis-
vertoert hadde
d opbouwinge

gen gearheid.
dankbaar ge-
atie", die in
anisme geteis-
God had „uit
die ghetrouwe
s allenthalven
als te voren
ig hij voort —
ene men dese
of verwisselt
van het tegen-
er versaeckert
de verdeylde
om tot onder-
igheyt in een
oogen, die te
ler verstanden,
sy met andere

tusschen God en mensch werden weggenomen; hij wist, dat hij, evenals al wat mensch is, onder onveranderlijke normen stond. Hij heeft in zijn romans de onveranderlijke normen als een heilig goed steeds laten werken, en zij hebben overwonnen.

In „Schuld en Boete" laat hij ons zien, dat het op gevangenschap in geestelijken en zedelijken zin uitloopt, wanneer een mensch de grenzen uitwisch, zich liebermensch, God waant, en dat pas weer vrede en rust in 't zicht komt, na verootmoediging en verzoening. Het uitwischen der grenzen is, zoo onderwijst hij, opstand tegen God, principe van revolutie, begin van ondergang. Alleen in den weg van boete is opstanding, is leven mogelijk. En wel schijnt Raskolnikof niet geheel en al overwinnaar te worden, maar het oog van dien door de zonde gebondene is op de toekomst na dit leven gericht.

Het overschrijden van de grenzen, dat is dus ook van de normen, is zonde en de zonde maakt den mensch tot haar slaaf, van het doodsende verstand of de theorie, van de vrouw, van het vleeschelijke genot in allerlei vorm, van de heerschzucht en de machtsidee.

Dostojewski komt voor de heiligheid op en laat ons haar zien in den monnik Zosima. In levende personen laat hij de normen van goed en kwaad onder de in zondedienst gevangen menschen wandelen. Zoo vooral in vorst Myschkin.

In zooverre kan van hem worden gezegd, dat hij den weg naar het Evangelie wijst.

Bij de grenzen moet halt gemaakt worden, en dan is verdergaan fataal en terugkeer de weg naar het leven.

En het overschrijden van de grenzen, dat is de ellende van den mensch, van al wat den naam van mensch draagt. Niet slechts omdat de zonde natuurlijke gevolgen heeft, maar omdat het geweten immers blijft werken. Dat geweten laat geen rust.

Dat heeft Dostojewski op geniale wijze uitgebeeld.

In „Schuld en Boete" en vooral in zijn machtig werk „De gebroeders Karamasof".

Hij heeft dat uitgebeeld door de werkelijkheid te laten zien. Die werkelijkheid dan als zonde-diepte. Hij heeft haar aan gevoeld, mee doorgemaakt. Hij leerde den mensch kennen zooals hij was, omdat hij omgegaan heeft met dieven, moordenaars, oproerlingen, schuim van de straat. Hij heeft de verdierlijke mensch zich in het slijk zien wentelen en hij heeft medelijden gehad, vooral ook omdat in de diepst gezonkenen nog een „Kurie-eleison" opklonk, een „Heere, ontferm U onzer" (zie „Herinneringen uit het doodenhuis").

De werkelijkheidsdrang in Dostojewski was niet een begeerte om, ware het alleen maar in zijn voorstellingsleven, het perverse zondebestaan van den mensch slechts te kennen en mogelijk mee te genieten, neen maar had ten doel de menschen tot zelfkennis en inkeer te brengen en vooral er de oogen voor te openen, dat redding begeerd wordt en mogelijk is; ook dat de liefde nooit na mag laten tot de allerellendigsten de hand ter hulpe aan te bieden. Dostojewski zag zichzelf in de menschen en werd tot medelijden gedwongen. Hij was ook zelf mensch, en hij kende den tweestrijd tusschen zonde en heiligheid.

Voor Raskolnikoff, den jeugdigen moordenaar, werd de hetaere Sonetschka een evangeliste.

Tegenover het in geweldige tegenstellingen strijdende leven vermag de theorie niets, maar is alleen het Evangelie machtig. In het Evangelie is immers ook het leven aan 't woord.

De theorie weet zelfs schuld en verantwoorde-

kennis, in een ander conscientie, in ander weerde, met ander hartelijkheid en liefde, met andere omzichtigheid en opmerking tot andere eynden ende beter ghebruyck de Gereformeerde religie omhelst ende bewaert hebben". Men leide echter uit dit citaat niet af, dat Voetius — om een geliefden term uit onze dagen te gebruiken — dore dogmatiek zou hebben gepredikt. Hij drong steeds aan op een nauwgezetten, Christelijken levenswandel. „Gij, die de verschillen in de religie weet te ontleden tot in de kleinste kleinigheden", zoo riep hij zijne gemeente toe, „ontleedt gij uw eigen conscientie niet?" Men weerlegt de tegenstanders op de beste wijze door de „suiverheid des levens". In eene in 1628 uitgegeven beknopte Meditatie van de ware practijcke der Godtsalicheydt... voorghestelt uyt Jac. 2 vers 12, waarschuwt hij tegen den sleurdiens der „segghers ende geen doenders", tegen hen die, als „comedianten ende courantiens van de religie", wel alles wilden hooren, maar het woord Gods niet ter harte namen, en tegen de formalisten, die het in het kerkgaan zochten, maar nalieten zich in hun particulier leven als geloovigen te gedragen. En in zijne Proeve van de kragt der Godzaligheid, waarop wij nog terugkomen, keurde hij af een „dor en mager en zonder de sans der praktijk" voordragen der waarheden.

Zijn ijveren voor een nauwgezette „praktijk" van het Christelijk leven, gold ook het met ernst vieren van den Zondag. Er kwam in die dagen hier en daar op dit punt „een al te groote precysheyt, smaekende na de jootsche superstitiën" aan den dag,

lijkheidsbesef ter zijde te stellen. Het leven duldte dat elimineeren van zoo krachtige werkelijkheid niet. Het materialisme geeft geen oplossing aan het levende hart en dat doet evenmin het pantheïsme, dat de grenzen minacht. Niet het dorre westersche verstandsmechanisme is de weg tot verlossing, maar terugkeer tot de religie, tot God, tot Christus. Het Westen verstaat in Dostojewski's oogen de kreten der ziele niet. Eindeloze analyse heeft de eenheid verdrongen en het leven teloor doen gaan. Eerst als de mensch het leven ziet en kent als geestelijken strijd, heeft hij van dat leven een werkelijkheidsvoorstelling.

Onwillekeurig worden de gedachten geleid naar Maarten Luther, bij wien onvoorwaardelijke aanvaarding van de geestelijke realiteit nittiep op de belijdenis, dat de mensch van nature dood is in zonden en misdaden. Hij doorzag, of liever doorleefde, dat de eenigszins mechanische opvatting van de Roomsche genadeleer een beletsel was om de volle werkelijkheid te kennen. Hij schrok er niet voor terug de concupiscentie of begeerlijkheid reeds als zonde te beschouwen, omdat hij het zoo in werkelijkheid doorleefde. En dat had bij Luther tengevolge een andere genadeleer en een andere prediking der verlossing. Voor Luther kreeg schuldbelijdenis en boetedoening een dieper zinn. En uit die kennis van zonde en schuld mocht hij door Gods genade komen tot de blijde verzekering des geloofs, dat de zondaar door genade leeft.

Aanvaarding van de volle werkelijkheid houdt in, dat ook het schuldbesef daarin een plaats ontvangt. En dan zoo, dat de diepe ellende van den mensch zijn schuld is, dat de onvrede in zijn ziele zijn oorzaak heeft in het besef er van. Dr Foerster zegt in een van zijn paedagogische werken, dat de menschelijke ziel een nest met slangen is. Max Scheler merkt juist en treffend op, dat het vasthouden van den mensch aan zijn hoogmoed, om niet voor God te buigen, voor hem juist beteekent, dat hij te meer gebonden is. Dezelfde schrijver heeft het een bevrijding genoemd, wanneer de mensch komt tot belijdenis en boete. Dostojewski laat in zijn werken den mensch zien, die pas vrij wordt wanneer hij toegeeft schuldig te zijn aan een of ander misdrijf. De werkelijkheid onder de oogen te zien, is voorwaarde voor het recht verstaan van de prediking der genade.

Wanneer het waar is, dat de menschen nooit zoo radeloos zijn geweest als nu, omdat heel de wereld betrokken is geweest in den grootsen oorlog en niemand nog bij een ander om steun kan gaan en het toch noodig is, dat een mensch, ja zelfs een volk ergens heen moet kunnen, als de nood dreigt met ondergang, dan kan het heel wel zoo zijn, dat Dostojewski een weg tot verlossing aanwijst, en dat hij als profeet dient te worden beschouwd. Alleen maar, hij doet het dan op zijn manier, als Russisch Christen. En wij hebben daarop vanzelf onze aanmerkingen.

Of het moet worden aanbevolen de romans van Dostojewski te lezen? Die vraag kan in 't algemeen niet met ja worden beantwoord. Er is trouwens niet zoo heel veel gevaar voor, dat het gebeurt, omdat ze lang zijn en moeilijk te volgen door de veelheid der personen, die er in optreden. Ze moeten met aandacht en oordeel des onderscheids worden gelezen. Wie er zijn werk van wil maken ze rustig en met een kritisch oordeel te lezen, zelfs te bestudeeren, zal niet ontkomen aan den indruk, dat Dostojewski den mensch heeft gekend. Weliswaar zijn de Russen heel andere menschen dan wij, maar telkens moet onder 't lezen worden toegestemd, dat de mensch in 't algemeen geteekend wordt. In zooverre het werk van Dos-

waartegen de particuliere Zuidhollandsche Synode van Rotterdam in 1621 hare stem deed hooren. En nu werden omstreeks 1626 praafjes rondgestrooid, dat ook Voetius zulke „Sabbathistische" dwalingen koesterde. Nadat hij zich reeds op de Gorcumse Classis daartegen had verdedigd, kwam de zaak op de Provinciale Synode, die in Juli 1626 te Usselstein werd gehouden. De verdachtmaking van Voetius was uitgegaan van eenige Rotterdamse predikanten. Beide partijen werden nu gehoord, „ende" — zoo zeggen de acta der Synode — „nadat over deze sake onderlinge communicatie int langhe was gehouden tusschen D. Voetius ende de predikanten van Rotterdam, is bevonden dat de sake van bedenckinge voorseyt soo breet niet en was, als D. Voetius daervan was bericht", waarop hij en zijne beschuldigers elkander de hand gaven en „broederlijk over dit misverstant zijn versoent". De Synode sprak verder als haar oordeel uit, dat men zich had te houden aan hetgeen de Dordtsche Synode op het stuk van den Sabbath had bepaald, en Voetius verklaarde daarmee volkomen in te stemmen. Wellicht hing de klacht tegen hem samen met het feit, dat hij zich gemengd had in den strijd tusschen den Middelburgschen predikant Willem Teellinck, die een zeer strenge sabbathsviering voorstond, en diens ambtgenoot uit Tholen, Jacobus Bursius. Laatstgenoemde had een boekje geschreven „Threnos of Weeclagh", en daartegen zond Voetius een Latijnsch geschrift in het licht: „Lacrymae Crocodili abstersae", di. „Afgewischte Krokodillentranen". Van beide vlugschriften

tojewski den mensch op zichzelf wijst, hem tot zelfkennis brengt en op den Christus zijn blik richt, heeft hij tot den mensch in 't algemeen iets te zeggen.

Ook tot den westerling.

Hij beschrijft ons den mensch in zijn diepe verdorvenheid en hij laat hem ons zien als tot radeloosheid gedreven, met den drang in zijn hart toch ergens zijn toevlucht te mogen vinden en met op zijn lippen een schreien: „Kurie-eleison", „Heere, ontferm U onzer".

T.

J. d. V.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Eene begrafenis onder de Gereformeerde Hollandsche Amerikanen.

I.

Schrijver dezes is juist terug gekoerd van eene begrafenis in de stad zijner inwoning. Eene trouwige plichtigheid. Het gold de ter aarde bestelling van de gade van onzen vriend en broeder Dr J. Van Lonkhuyzen, ook in Nederland wel bekend, sedert 1918 predikant der Eerste Christian Reformed Church in Chicago, in den staat Illinois en hoofdredacteur van het weekblad „Onze Toekomst".

In 1914 was ZEW. gehuwd met eene Amerikaanse dame, Miss Katie Dykstra. Hij vond in haar een trouwe, zoowel als bevallige gade. Een kostelijke gave Gods voor hem. Hun huwelijksleven was vol zonnenschijn. Zes lieve kinderen werden hun geschenkt. Voorspoedig begonnen ze op te groeien. De oudste is al een heele jongen. Allerlei plannen werden gemaakt, ook om het oude vaderland nog eens weer te bezoeken. De wittebroodsweken waren daar gesloten.

Voor Mevrouw Van Lonkhuyzen, in Amerika geboren, was het vertoef in Nederland bijzonder aangenaam geweest. Vandaar 't verlangen om nog eens het land der Vaders te bezoeken. De koperen bruiloftsdag was reeds in 't zicht. Doch — „Ai mij, daar breekt op eenmaal

Dat dierbaar leven af."

Een hartkwaal begon zich verleden zomer te openbaren. Een week of twee geleden waren er nog bemoedigende teekenen van beterschap, zoo de dokter zeide. Doch op Donderdagmorgen, 14 October, gevoelde Mevrouw Van Lonkhuyzen zich plotseling onwel en reeds omtrent 10 ure des morgens ontsliep zij, slechts 44 jaren oud. Schier eer zij het gewaar werd was zij reeds door de vallei der doodschaduw heen en bij haar Heiland. Daarover bestaat onder die haar kenden geen twiifel. Haar leven was Christus. Haar sterven gewin. Om haar treuren wij niet. Maar wel om en met onzen broeder die met het zestel kinderen overblijft, de meesten nog veel te jong om te beseffen hoe vroeselijk groot hun verlies is.

Onder het betoon van allerlei sympathie is de lieve doode uitgedragen. Op Maandag, 18 October, was er een lijkdienst in het kerkgebouw der Eerste gemeente in Chicago, en den volgenden dag in dat der Burton Heights gemeente te Grand Rapids. Van die gemeente was de overledene vroeger lid.

De Chicago kerkeraad zond een deputatie naar onze stad. Ook de kerk van Alpine Ave, alhier, vroeger door Dr Van Lonkhuyzen bediend, betoonde bemoedigende bewijzen van sympathie. Een groot aantal collega's waren tegenwoordig. Bemoedigende woorden werden gesproken en gezongen.

Doch we gevoelden allen welke nietige vertroosters wij menschen zijn. Gelukkig dat de Heilige Geest den naam Trooster draagt. Hij sterke onzen

zijn geen exemplaren meer te vinden. Uit dat van Voetius zijn echter enkele aanhalingen bekend, waaruit blijkt, dat hij zoowel het studeeren als het beoefenen van sport of gezelschapsspelen op Zondag afkeurde. De uitspraak van de Usselsteinsche Synode, die het veroordeelde dat door sommigen gedreven werd, „dat het onderhouden van den Sabbath niet toelaat eenige verlustiging en eerbaar vermaak tot verkwikking van geest of lichaam", maakte voorloopig aan de geschillen een einde. Dertig jaren later zou de Sabbathkweste een belangrijk punt worden in den strijd tusschen Coccejanen en Voetianen.

Dat Voetius te Heusden zeer gewaardeerd werd, blijkt onder meer uit eene eigenaardige bijzonderheid, die ons is overgeleverd. Omstreeks Kerstmis van het jaar 1620 werd op stadskosten zijne pastorie vergroot door den aanbouw van een vleugel van twee verdiepingen, respectievelijk tien en negen voet hoog, tweëntwintig voet lang en zeventien voet breed, met de bedoeling, dat hij daar zijn studeerkamer en bibliotheek zou hebben. Hoe zijne classieke medebroeders over hem dachten blijkt uit de, in het Latijn gestelde, acte van losmaking, waarmede hij bij zijn vertrek naar Utrecht ontslagen werd, en die klonk als een klok. Hij werd er in geroemd als een onwrikbaar kampioen voor de rechtzinnige leer en als een oprecht verdediger van vroomheid en kerkelijke orde. En wat hij als prediker te Vlijmen en te Heusden is geweest, is hij als hoogleeraar te Utrecht tot zijn einde toe gebleven.

JOH. C. BREEN.